

Arbejderbevægelsen og den kolde krig i Danmark

Fra den 9. til den 10. oktober 1999 afholdt Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie (SFAH) konferencen *Dansk arbejderbevægelse og den kolde krig i Danmark 1945-1968*. Konferencen blev afholdt på Syddansk Universitet i Esbjerg og var tilrettelagt af lektor Johnny Laursen, Århus Universitet, arkivleder Niels Wium Olesen, Historisk Samling fra Besættelsestiden i Esbjerg og forsker, Lene Wul, Dansk Data Arkiv, Odense. Gennemførelsen muliggjordes blandt andet gennem økonomisk støtte fra DUPI; omkring 35 personer deltog. Formålet var at drøfte koldkrigens betydning for det danske samfund og for arbejderbevægelsen. Dette gjordes med udgangspunkt i otte oplæg fra de danske og (i mindre grad) norske forskningsmiljøer.

Efter velkomst af SFAH's formand Lars K. Christensen og professor ved Syddansk Universitet Flemming Just leverede den norske historiker, professor Trond Bergh fra Handelshøyskolen Sandvik nær Oslo konferencens første oplæg. Under titlen *Den kolde krigen og arbejderbevægelsen i Norge* problematiserede Bergh en række væsentlige sider af den norske arbejderbevægelses historie under den kolde krig, arbejderbevægelsens forhold til de hemmelige tjenester samt de indre magtkampe i arbejderbevægelsen. Berghs overordnede synspunkt var, at den kolde krig i modsætning til 1930'erne, hvor splittelserne havde været betydeligt mere udtalte end i de første tre efter-krigsår, i grun-

den havde en konfliktdæmpende og konsensuskabende funktion i norsk sammenhæng. Dermed pegedes der på, at de små kommunistpartier i norsk forskning gennem de seneste mange år har fået 'en helt urimelig dominans i forskningen', hvormod 'det almindelige kedelige socialdemokrati' er blevet tildelt langt mindre interesse. Således betragtede Bergh til forsigtighed med hensyn til alene at fokusere på koldkrigens konflikter. Med hensyn til udenrigs- og sikkerhedspolitikken var Bergh enig i positionen, at såvel Danmark som Norge var "halv-hjertede NATO-medlemmer med fulde rettigheder men uden tilsvarende forpligtelser". I forlængelse heraf var han af opfattelsen, at udenrigs- og sikkerhedspolitikken i norsk sammenhæng havde noget, der minder om et primat. Dette viste sig blandt andet i 1950'erne med Arbeiderpartiets kursændring i den økonomiske politik, hvor det i nogen grad orienterede sig mod markedet som styringsinstrument. Samtidig begyndte de liberale partier og erhvervslivet at acceptere en mere aktiv stat. Dette skete i en tid hvor Arbeiderpartiet blev et folke- og et flertalsparti. Parallelt hermed tabte kommunistpartiet indflydelse. En væsentlig side af denne historie er den kolde krigs 'mistænksomhedspsykose' med overvågning af politiske modstandere, kulturkampen mv. Med hensyn til overvågningen pegede Bergh på dele af arbejderbevægelsens samarbejde med det norske POT. POT rekrutterede ikke blot informanter fra socialdemokraternes rækker, men også fra SF og kommunisterne, de højreorienterede partier og fra strategisk vigtige del af er-

Redaktion:
Carsten Frimand og
Bjørn Schreiber Pedersen

hvervslivet. I denne sammenhæng var overvågningen af søfolk i den norske handelsflåde måske Norges vigtigste bidrag til det vestlige beredskabsarbejde. Et af de store spørgsmål lyder, hvor dybt virkningerne af koldkrigen gik i det norske samfund. Gennemsyrede koldkrigen hele samfundet, eller drejede det sig i hovedsagen om eliternes univers? Berghs bud var, at ganske meget af det organiserede Norge i høj grad var 'præget af den kolde krig'. På hverdagsniveauet er svaret imidlertid mindre givet. Økonomisk set havde koldkrigen betydning for alle. Men hvad angik den indre politiske kamp mente Bergh, at der var store regionale forskelle indenfor Norge. I områderne der grænser op til det daværende Sovjet, havde koldkrigen en langt mere indgribende virkning på hverdagen end i andre dele af Norge. Imidlertid var det ingenlunde nemt at være kommunist nogetsteds. Dermed sluttede Bergh af med at opfordre til lokalhistoriske koldkrigsstudier.

Lektor Thorsten Borring Olesen fra Århus Universitet fortsatte med oplægget *Et internationalt perspektiv på Danmark og den kolde krig*. Borring Olesens indlæg handlede i hovedsagen om Danmarks rolle i Pax Americana, det vil det sige det informelle amerikanske imperium. Det dansk-amerikanske forhold blev illustreret via episoden den 21. januar 1968, hvor et amerikansk atombevæbnet B52 fly var på en rutinemæssig 'Thule Monitor Mission' over Grønland. På et tidspunkt opstod en overophedning af flyets varmesystem. Da det blev klart, at branden ikke kunne slukkes, valgte piloterne at springe ud. Derpå drejede

flyet 180 grader, hvorpå det styrtede ned på den tilfrosne overflade på Wolstenholme Fjord umiddelbart sydvest for Thule. Intet nukleært våben blev affyret, men konventionelt ammunition gik af. Problemet var, at styrtet var sket på det norddanske territorium, og dette på et tidspunkt hvor det var officiel formuleret dansk politik ikke at acceptere kernevåben på dansk territorium. Den følgende dag, den 22. januar, skulle der være Folketingsvalg i Danmark. Krag benægtede overfor den danske offentlighed, at amerikanerne bar atomvåben på dansk grund. Det måtte og kunne ikke ske. Dette uagtet han kendte H.C. Hansens brev til USA fra 1957, som *de facto* var en stiltende accept af, at amerikanerne stationerede atomvåben på Grønland og fløj med atomvåben over Grønland. To-tre dage hængik inden man svarede fra amerikansk side. Årsagen til at der gik så lang tid var, at Jens Otto Krag fordrede, at man fra amerikansk side skulle benægte, at man fløj med atomvåben over Grønland. USA efterkom Krag's ønske. Episoden udløste en diplomatisk krise i det dansk-amerikanske forhold. Krag og Danmark stod umiddelbart stærkt i forholdet til USA, idet amerikanerne havde en dårlig sag. Fra amerikansk side var man imidlertid forundret over den danske stilling, idet man mente, at man havde ret til oplagring af kernevåben på Grønland ifølge 1951-aftalen og H.C. Hansens indirekte accept i 1957. Ifølge Borring Olesen kan episoden anskueliggøre Danmarks relative styrke som småstat, nemlig at Danmark trods det skæve magtforhold trods alt besad en ikke ubetyde-

lig styrke i forhold til USA. For det andet viser episoden naturligvis USA's overordnede styrke. Trods en dansk politik, der forbød atomvåben på dansk grund, transporterede USA atomvåben på dansk territorium. Danmark måtte underlægge sig USA, da man følte sig militært sårbare. Dermed understreges det såkaldte alliancedilemma. For det tredje viser episoden ifølge Borring Olesen USA's opfattelse af, at det nationale beskyttes bedst globalt. Dette stod i modsætning til det danske synspunkt. Afslutningsvis opfordrede Borring Olesen til at påbegynde komparative undersøgelser af de skandinaviske landes forhold til alliancen under den kolde krig, idet nyere undersøgelser har vist, at også Sverige var en del af Pax Americana.

Lektor Marianne Rostgaard fra Ålborg Universitet holdt et oplæg om *den kolde krigs socialøkonomiske aspekter i Danmark*. I sit oplæg diskuterede hun det socialdemokratiske projekt i perioden fra 1945 til årsskiftet 1957/58. Den grundlæggende antagelse var, at der ikke er tale om kontinuitet fra Fremtidens Danmark til velfærdstaten i 1960'erne, men snarere om en række brud eller brudflader i det socialdemokratiske projekt. Brud og omorienteringer der formentlig var kraftigt influeret af den kolde krig i dens mange facetter. Ikke forstået som et blot og bart udefrakommende vilkår og pres. Der var tale om en aktiv omorientering med Socialdemokratiet som central aktør. Meget kort gengivet lød argumentet for kontinuitet, at Socialdemokratiet med Fremtidens Danmark fremsatte en række keynesianske inspirerede ideer, om 'moderne konjunkturpolitik', som indebar

en ny rolle for staten. På grund af de vanskelige økonomiske vilkår virkeliggjordes ideerne om en ny type statslig økonomisk politik, hvor staten især gennem finanspolitikken sikrede gode vilkår for økonomisk vækst dog først for alvor i 1960'erne, da konjunkturerne vendte. Et andet argument for kontinuitet fra 1945 til 1960'erne har været personkontinuiteten og det der i øvrigt har været kaldt *cand.polit.*'ernes indtog i dansk politik. Senest har Nils Bredsdorff, med Erik Ib Schmidt som kilde, dog argumenteret for, at der netop ikke var tale om, at denne gruppe havde en masterplan eller overordnet strategi for samfundets udvikling. Erik Ib Schmidt, og Nils Bredsdorff med ham, fremsætter i stedet for den tese, at man må se den første politik som praktiske svar på relativt dagsaktuelle problemer. Rostgaards vurdering lød, at det formentlig ville være for langt at gå over i den anden grøft. Der er mange gode argumenter for, at der netop i perioden 1945 – 1957/58 blev tænkt strategi – om end der ikke var tale om en bestemt masterplan som lå fiks og færdig i 1945. Rostgaard argumenterede for en tilgang, hvor man forlader det ide politiske plan og begynder at se nærmere på praktisk politik og hvad det var for strategier og opfattelser, der lå bag denne, for både at kunne holde fast i det strategiske element og kunne se brudfladerne. Tentativt mente Rostgaard, at vi kan dele perioden 1945 – 1957/58 i to. Perioden 1945 – ca. 1950 hvor en passende overskrift kunne være genopbygningspolitik. Bestræbelserne rettede sig mod at få fuld beskæftigelse og undgå en gentagelse af mellemkrigstidens fejltagelser, så man

denne gang kunne undgå at ryge ind i en fredskrise og hvad deraf fulgte. Derfor var en økonomisk styring af økonomien en nødvendighed. En passende overskrift for perioden 1950-1956/57 er produktivismepolitik. Det afgørende slagmål mellem planøkonomi og liberalisme slås i årene omkring Marskallhøjepænen. I 1949/50 var det endeligt afklaret både nationalt og internationalt, at genopbygningen skulle ske på grundlag af liberalistiske principper. Det fik Socialdemokratiet til at satse på de muligheder, der lå i Marshallhøjepænen produktivismepolitik. Efter 1957/58 blev der igen satset på nye midler i form af skatteafskrivningsregler mv., der skulle fremme investeringslysten og sikre den økonomiske vækst – hvorpå man kan tale en ny underperiode. Og det var for så vidt det, der var pointen – de ændrede midler i den økonomiske genopbygningspolitik førte også til en ændring af målet, selvom det på det programmatisk plan forblev det samme, nemlig fuld beskæftigelse og økonomisk vækst for at kunne sikre velfærd. Rostgaard sluttede af med en opfordring til fremtidig forskning: Hvordan og i hvor høj grad den økonomisk-politiske strategier influeredes af de krav amerikanerne stillede om bl.a. liberalisering og hvordan forestillingerne om det gode liv blev influeret af amerikaniseringen, ved vi ikke meget om, der har indtil nu kun været lidt og spredt forskning i emnet her i landet. Når nogen en dag tager yderligere fat på udforskningen af det socialdemokratiske projekt i efterkrigstiden, kunne det ifølge Rostgaard være værd at undersøge.

Programmet for konferencens

første dag afsluttedes med lektor fra Odense Universitet, slavisten Erik Kulavigs foredrag om *Den kolde krigs kulturhistorie: Filmen som medie*. Det grundlæggende synspunkt hos Kulavig var, at det tidligere fjendebillede, trediverfasismen og nationalsocialismen personificeret ved Hitler, under den kolde krig blev erstattet af et nyt fjendebillede, nemlig Sovjetunionen og dennes skiftende ledere. Kulavig opregnede en lang liste over udenlandske film, der rummede koldkrigspektiver, samt en række danske film, der også havde elementer af koldkrigen indbygget. Blandt de danske film nævntes *Soldaterkammerater*, der blandt andet kunne produceres, fordi det danske forsvar beredvilligt havde stillet såvel materiel som lokaliteter til rådighed for filmmagerne. Fælleles for de vestlige koldkrigsfilm var en iboende advarsel mod Stalinismen og Sovjetunionen. Kulavig viste et langt klip fra den danske film *Lyssky transport gennem Danmark*. Kulavig slog til lyd for, at importen af de amerikanske film var snævert forbundet med Marshallhøjepænen.

Søndag den 10. oktober indledte lektor Søren Hein Rasmussen fra Århus Universitet med et foredrag om *græsrodsbevægelsen – og som redskab for polariteten*. Søren Hein Rasmussen indledte med at fastslå, at græsrodsbevægelser ikke er et koldkrigsfænomén. Organisk hænger de ikke sammen med den kolde krig, men nok historisk. Hein Rasmussen diskuterede endvidere forholdet mellem arbejderbevægelsen og græsrodsbevægelserne. Dette forhold var ikke så ligetil at skildre. En af pointerne var, at græsrodsbevægelserne er

udtryk for en ny mellemlags-ideologi, hvorfor man ikke kan sætte lighedstegn mellem arbejderbevægelsen og græsrodsbevægelserne. Alligevel er der et vist personsammenfald. Dele af foredraget fokuserede på udenrigspolitikken, idet flere af græsrodderne dannedes som opposition til de førtite udenrigspolitiske linier. Hein Rasmussen berettede om de danske græsrodsbevægelser under den kolde krig, bl.a. historien om græsroddernes modstand mod Atlantpagttilslutningen i 1949. Han fremlagde endvidere, hvordan flere af bevægelserne siden Danmarks tilslutning til Atlantpagten løbende har forsøgt at presse socialdemokrater herunder lokale tillidsmænd til at tage afstand fra den militære oprustning. Omvendt har Socialdemokratiet forsøgt at skærme sig mod dette ved at erklære, at enhver opposition var kommunistisk. At det langt fra altid var tilfældet, er i dag dokumenteret. En af de andre pointer var, at græsrodderne må ses som resultater af allerede eksisterende 'politiske interessenters politiske bestræbelser'.

Mogens Rüdiger, lektor ved Ålborg Universitet, talte ud fra titlen *Den kolde krig som ideologisk konstruktion. Nye synsvinkler, veje til nye forskningsfelter*. To temaer blev diskuteret. For det første velfærdsstaten og liberalismens indtog i Socialdemokratiet og for det andet nationalismen forstået som venstrenationalismen. Hvad angik det første spørgsmål, indledte Rüdiger med at slå fast, at han ikke fandt det tilstrækkeligt blot at definere velfærdsstaten som 'en socialpolitisk omfordeling af goderne'. Velfærdsstatsprojektet havde, ifølge Rüdiger, til opga-

ve efter Anden Verdenskrig dels at genskabe befolkningens tillid til det demokratiske system herunder at 'gøre det liberale demokrati uomgængeligt og forebygge konflikter i samfundet for at hindre totalitære kræfter på ny fik vind i sejlene'. Dermed var velfærdsstaten den 'vestlige verdens strategiske alliance vendt mod kommunismen, Sovjetunionen og Østeuropa.' For at styrke denne alliance blev Socialdemokratiets politik i stadig stigende grad 'påvirket af en liberalistisk tankegang i løbet af 1950'erne.' Fra slutningen af 1950'erne og gennem 1960'erne forandredes den socialdemokratiske politik om at styre den økonomiske udvikling med langsigtede styringsredskaber eksempelvis selektiv industritøtte. Dette hang især sammen med afhængigheden af de radikale samt en vis modstand fra industrien. Pointen var ikke, at Socialdemokratiet blev presset til liberalisering, 'men at man valgte liberaliseringen som svar på presset'. Partiet modtog en del kritik for denne 'nyorientering'. På spørgsmålet om hvorfor partiet i 1950'erne gik fra en socialistisk omfordelingspolitik til en "kvasiliberalistisk" produktionspolitik lød svaret, at det førte en intens kamp mod kommunisterne og DKP på den indre front, og i denne sammenhæng med stor iver kastede sig over 'de midlertidigt populære kommunister, der så ubønhørligt og med lige så stor fornøjelse havde udstillet socialdemokraternes moralske 'forfald' under besættelsen.' Dertil kom ifølge Rüdiger Socialdemokratiets tradition fra 1930'erne for at føre krisepolitik 'krydret med omfordeling plus en socialreform'. Med hensyn til spørgs-

må let om nationalismen eller venstrenationalismen slog Rüdiger, at han med disse begreber henviste til venstrefløjens og halvdelen af Socialdemokratiets skeptiske syn på det europæiske samarbejdes forskellige former, især EF. Grundtanken var, at velfærdsstaten var et nationalt – ikke europæisk – anliggende. Når partiet i 1961 valgte at søge om optagelse i EF, var det et strategisk valg, idet man 'øjnede chancen for at få samlet de vigtige eksportmarkeder i en markedsdannelse.' Med hensyn til det sikkerhedspolitiske område 'lukkede[man] øjnene for, at ophævelsen af de interne vesteuropæiske konflikter var betinget af den kolde krig.' I 1960'erne modificerede partiet den venstrenationalistiske linie. Hvad angik DKP var venstrenationalismen endnu mere markant. Afslutningsvis pegede Rüdiger på, at 'koldkrigsbegrebet ikke længere er et meningsfyldt geopolitisk begreb. Området er ikke længere bundet sammen af en velfærdspolitik, der kunne bruges som de vestlige demokratiers udstillingsvindue. Det er på tide at slippe af med koldkrigs-diskursen som grundlæggende ramme for forståelsen af tiden under den kolde krig.'

Professor ved Syddansk Universitet Bent Jensen foretog om *Sovjet, Danmark og arbejderbevægelsen i den tidlige kolde krig*. I de første efterkrigsår frem til 1948 var Sovjetunionen interesseret i at samarbejde med vestmagterne (tror man), men samtidig var de sovjetiske politikere revolutionære imperialister. Med fokus på Sovjetunionen fandt Bent Jensen, at det store skel fandt sted i august 1939 med Hitler-Stalinpagten. Dan-

mark og Norge var ikke omtalt i pagten, men var tilsyneladende placeret indenfor Tysklands interessesfære. Under krigen spillede DKP ingen større rolle for de sovjetiske embedsmænd.

Imidlertid havde man under krigen revolutionære forventninger over hele Vesteuropa. Fra sovjetisk side gik man ud fra, at Frihedsrådet skulle være rammen om den fremtidige indflydelse i Danmark. Umiddelbart efter krigen ankom sovjetiske journalister til Danmark. De rapporterede hjem til Moskva om forholdene i Danmark. Ifølge disse overvurderede de danske kommunister stærkt deres indflydelse i Danmark. Fra og med dannelsen af Kominform i 1947 underlagdes DKP i høj grad Moskva. Fra sovjetisk side håbede man, at der under DKP's ledelse kunne dannes et enhedsparti og dernæst en folkedemokratisk regering. Allerede i 1945 accepterede man imidlertid, at Danmark befandt sig på vestmagternes side. Derpå blev det politikken at få Danmark til at forblive alliancefrit. Da det mislykkedes i 1949, var det ambitionen at holde Danmark fri for vestallierede militære styrker. Det var politikken fremover.

Titlen på det sidste oplæg *lød Kold krig, kommunister og socialdemokrater. Om den danske arbejderbevægelse og demokrati 1945-1958*, og blev leveret af undervisningsassistent ved Roskilde Universitetscenter Michael Kjeldsen. Det primære i Kjeldsens oplæg var spørgsmålet om, hvordan Socialdemokratiet og DKP opfattede demokratiet i det første godt og veltiltår efter den Anden Verdenskrig. Hovedfokus var på DKP. Udgangspunktet for demokratiskussionen var 1945. Her

fremstod kommunisterne blot som radikale socialdemokrater. (I 1944 havde DKP slået tonen an med programmet "Folkets vilje – Landets lov".) Imidlertid opstod snart en splittelse mellem de to arbejderpartier. Midt på sommeren kuldsejlede enhedsforhandlingerne, idet kommunisterne ikke ville svare på, om de respekterede det danske demokrati. Det store spørgsmål var så, hvad man egentlig forstod ved demokrati. Fra DKP's side ønskede man at begrænse friheden til fordel for ligheden. Man talte ikke blot om et politisk demokrati, men også om et økonomisk og kulturelt ditto. Kjeldsen vurderede, at det kommunistiske demokratibegreb var både uklart og langt fra entydigt. Dette på trods af, at man gik ind for, at flertallet skulle bestemme. Det store spørgsmål var nemlig *hvordan* folkets flertal skulle komme til udtryk. Det fik man aldrig at vide. Fordelen ved dette – set fra DKP – var, at man kunne hæfte demokratibetegnelsen på snart sagt hvad som helst, blot man kaldte det for 'folkets flertal'. Men kunne på den ene side være tilhænger af det politiske demokrati, men parallelt hermed betragte det (vestlige) politiske demokrati som aldeles udemokratisk så fremt økonomisk og kulturelt demokrati ikke blev inkluderet. Heroverfor stod Hal Kochs og Alf Roos' demokratibegreber. Kjeldsen udtrykte det sådan, at det var 'frihedsbegrebet' socialdemokraterne sloges for, mens det var 'folkedemokratiet', DKP sloges for. I perioden fra 1950-53 isnedes forholdet yderligere mellem DKP og Socialdemokratiet. Kjeldsen vurderede, at demokratispørgsmålet var en væsentlig baggrund for splittelsen i DKP

og SF's dannelse i 1956.

Konferencen afrundedes med en afsluttende diskussion. Efterfølgende gjorde Lars K. Christensen, Niels Wium Olesen og Johnny Laursen status over konferencen.

Rasmus Mariager

Konferencer

10. Nordiske Arbejderhistoriekonference

Fra 3. til 5. september 1999 afholdtes den 10. Nordiske Arbejderhistoriekonference. Dette traditionsrige arrangement finder sted på skift i et af de fem nordiske lande med tre-fire års mellemrum og med et af de nationale arbejderhistoriske selskaber som arrangør. I år holdtes det i Åbo/Turku i septembers vidunderlige indian summer. Arrangementets placering skyldtes et jubileum. I 1899 stiftedes det første finske arbejderparti i netop Åbo.

Konferencen i 1999 havde overskriften *Lokalt og internationalt*. Hermed var der anslået et tema, som i indkaldelsen til konferencen blev uddybet i fire hovedpunkter: 1) Det nordiske i den nationale arbejderbevægelse, det nationale i den nordiske arbejderbevægelse, 2) Internationale riter og symboler og de lokale arbejderkulturer, 3) 'Arbejder-spørgsmålet' – internationalt defineret problem og lokal hverdag, 4) Nationalstaten og de sociale bevægelser.

Under disse fire temaer inddeltes deltagerne i workshopper, hvor papers blev fremlagt og diskuteret. Workshopperne var samtidige, men før begyndelsen af hver mødtes deltagerne i plenum, hvor de enkelte papers

ganske kort blev præ senteret af forfatteren. Deltagerne kunne så ledes efter disse reklameindslag shoppe sig frem til det, de selv var mest interesseret i. Under workshopperne var der til hvert paper udpeget en kommentator, der skulle introducere perspektiverne i paperet, problematisere det og give bolden op til diskussion. Denne form fungerede ganske fint.

Der var stor spændvidde mellem de fremlagte papers. Fra meget lokale undersøgelser af brugssamfund i Finland over tre papers om arbejderfaner i henholdsvis Sverige, Norge og Finland til 'hardcore politics'. De fleste papers havde i en eller anden forstand et nordisk eller nationalt-komparativt perspektiv, hvorved man undgik den oplagte risiko, at man blev vidne til snævert nationale studier, som man måske kunne have svært ved at forholde sig kvalificeret til.

Der blev holdt fire plenumforedrag. Jorma Kalela fra universitetet i Turku gav åbning forelæsningsen. Her stillede han spørgsmålet, hvilken berettigelse arbejderhistorien har i en (angiveligt) postmoderne verden, hvor der ikke længere findes en homogen arbejderklasse; og hvis der endelig findes arbejdere, er tendensen i stigende grad, at de ikke længere identificerer sig med den historiske tradition for arbejderpartier, arbejderkultur etc., men f.eks. stemmer på ekstremt højreorienterede partier. Disse spørgsmål, som også er begyndt at rumle i SFAH-kredse, diskuterede han på ganske perspektivrig vis. Han opfordrede til at lade spørgsmålene stå i centrum for de kommende års diskussion indenfor arbejderhistorien.

Den britiske historiker David Kirby (London University) levede det andet plenumforedrag. Han stillede sig selv spørgsmålet, hvad der var specielt 'nordisk' ved de(n) nordiske arbejderbevægelse(r). Kirby fandt spørgsmålet relevant, ikke mindst set i lyset af den megen snak om den nordiske model. Han mente, at besyngelsen af den nordiske model til en vis grad skyldes, at mytedekonstruktionen indenfor arbejderhistorien ikke har været så fremherskende som hos andre nicher i faget. (Så fik arbejderhistorien dé n!) Kirby mente, at det specielt nordiske ved de nordiske arbejderbevægelser var deres evne til at knytte medlemmerne til bevægelserne og deres pragmatiske reformprogrammer (associational ability) og til at give medlemmerne identitet herigennem. Han slog endvidere til lyd for, at 'det nationale' og den nationale integration burde være et felt for fremtidige studier af arbejderbevægelserne i Norden.

Tuula Gordon fra universitetet i Tampere holdt det tredje plenumforedrag om konstruktionen af anderledeshed/det andet i forhold til nationalitet og køn.

Niels Finn Christiansen gav det fjerde og sidste plenumforedrag om den nordiske models myte og realitet. Han betonedes Norden som et praksisfelt for fremhævede han også, at de nordiske socialdemokratiske partiers succes på det nationale plan har stået i vejen for den nordiske integration (– og den europæiske, vil jeg konstatere for egen regning).

Foredrag og papers fra konferencen er under udgivelse.

På det afsluttende plenum møde besluttedes det at arbejde

for, at den 11. nordiske konference for arbejderhistorie i 2001 skal holdes på Island. (Sverige holdes i baghånden som tilbagefaldsmulighed). Der blev nedsat en arrangementskomité bestående af Knut Einar Eriksson (Norge), Karin Englund (Sverige), Niels Finn Christiansen (Danmark) og Thorleifur Friðriksson (Island).

Konferencen var fint organiseret og fagligt set udbytterig. Vore finske kollegaer leverede venligt, varmt og hyggeligt værtskab med turistsightseeing i det smukke Åbo og god mulighed for mere uformel kollegial samtale efter hver enkelt dags officielle program.

*Niels Wium Olesen
Historisk Samling fra
Besættelsestiden*

Linzer Konferencer

Den 36. Linzer konference afholdes i dagene 12.-16. september 2000. Emnet bliver *Erindringskultur* mere præcist indholdet sendes i løbet af forret.

Emnet for den 37. konference i 2001 bliver *Arbejde* og for den 38. konference i 2002 *Arbejderbevægelse og seksualitet*. I øvrigt er det officielle navn ændret til *International historikerkonference for arbejderbevægelsen og andre sociale bevægelser* (ITH der Arbeiter- og anderer sozialer Bewegung). Til ny præsident for foreningen er valgt Gabriella Hauch, der fremhæver, at hun vil forsøge at fremme internationalisering, feminisering og juvenalisering. Hun opfordrer til at diskutere indholdet af disse slogans.

Gerd Callesen

Møder

Velfærdsstatens rødder

I begyndelsen af april afholder SFAH under overskriften 'Hvem fandt på velfærdsstaten?' et debattmøde om Socialdemokratiet, keynesianismen og Fremtidens Danmark. Mødet indledes med en forevisning af propagandafilmen Fremtidens Danmark, som Socialdemokratiet lod producere i forbindelse med folketingsvalget i oktober 1945, uden dog at bruge den i valgkampen. Derefter vil der være oplæg ved forskningsbibliotekar Nils Bredsdorff (RUC) og arkivleder Niels Wium Olesen (Historisk Samling fra Besættelsestiden, Esbjerg) med efterfølgende debat. Mødet er åbent for alle interesserede. Det afholdes onsdag den 5. april, kl. 15.00-18.00 på Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, Nørrebrogade 66D i København.

Udgivelser

DKP og Frihedskampen

Tidligere arkivar i DKP's hus i Dronningens Tværgade, Tage Revsgaard Andersen har i en årrække samlet og udgivet dokumenter med tilknytning til den kommunistiske modstandskamp under besættelsen. Sammen med Defacto Pressebureau står Tage Revsgaard Andersen bag CD-ROM udgivelsen DKP og Frihedskampen, som rummer dokumenter fra det kommunistiske partis og enkeltpersoners arkiver. CD-ROM'en indeholder samtlige numre af de illegale blade, DKP udgav. Der findes desu-

den tryksager, breve, indberetninger, og partikirkulærer. En række ikke tidligere offentliggjorte indberetninger vedrørende sabotageorganisationen KOPA/BOPA er gengivet sammen med redegørelser for stikkerlikvideringer og sabotageaktioner, dele af det materiale, der skulle bruges til retsopgøret og en række ukendte manuskripter, som forfatteren Hans Kirk fik smuglet ud fra Horserødlejren. Dokument-samlingen indeholder materiale om politiets registreringer under krigen samt dokumenter fra de første efterkrigsår. Samlingen afsluttes med et aldrig udgivet manuskript af Børge Houmann, der skulle have været DKP's eget forsøg på at skrive en besættelsestidshistorie.

CD-ROM'en rummer godt 7000 sider og har søgeindeks. Pris: 250,- kr. samt forsendelsesomkostninger. Kræver Windows 95/98.

Defacto Pressebureau

Kattesundet 16

1458 København K

Tlf.: 33 33 00 86

Fax: 33 33 09 59

e-mail:

defacto@vip.cybercity.dk

Arbejderforfatterne og syndikalismen

I marts 1998 afholdtes det internationale seminar *Syndikalismen – historiska erfarenheter* i Stockholm. Flere af bidragene blev offentliggjort i tidskriftet *Arbetarhistoria* nr. 87-88, 1998 og enkelte andre i forskellige engelsksprogede tidskrifter (omtalt i AH 1/99). Ved siden af den internationale konference afholdtes samtidig en svensk litteraturvidenskabelig

konference om syndikalismen og arbejderforfatterne.

Syndikalismen er en levende tradition i svensk arbejderbevægelse, som det i efteråret 1999 blev understreget i forbindelse med mordet på en syndikalistisk fagforeningsaktivist. Arbejderlitteraturen har ligeledes spillet en betydelig rolle i Sverige, og der er en klar sammenhæng mellem den og syndikalismen, idet en række af de vigtigste arbejderforfattere begyndte deres 'karriere' i de syndikalistiske aviser og tidskrifter. Der er således grundlag for at undersøge sammenhængen mellem disse to fænomener og der har da også været en vis akademisk-litteraturvidenskabelig interesse for at gøre det, hvilket blev demonstreret ved seminaret.

De bearbejdede oplæg foreligger nu i publikationen Lars Furuland (m.fl.): *Arbetarförfatterna och syndikalismen*, Federativs: Stockholm, 1999 (165 s.). Kristian Falk, der organiserede seminaret, skriver i sit forord, at der heller ikke med denne antologi foreligger et "heltäckande bild (...) av den frihetliga rörelsens kulturgärning", men at et vigtigt skridt er taget i Lars Furulands oversigt *Arbetardiktningen i Sverige och syndikalismen* (s. 9-31), mens de andre bidrag illustrerer "hur en frihetlig socialistisk idé tradition bildar resonansbotten för respektive författare". Han mener endvidere, at det er sandsynligt, at den syndikalistiske bevægelse i almindelighed spillede en vigtig rolle for arbejderkulturen. Det har han formentlig ret i. En idébetonet bevægelse som den svenske syndikalisme (som dog i mange år også spillede en aktiv rolle som alternativt praktisk-faglig bevægelse), må naturligt tiltrække

ke aktive arbejdere, der søger at give udtryk for en selvstændig litterær holdning – hvilket vel også gælder for andre kunstnere. Selvom også den socialdemokratiske arbejderbevægelse havde en sådan tendens, er den mere fremtrædende i den syndikalistiske (i Sverige).

Den anarkistiske og syndikalistiske presse har givet unge forfattere fra arbejderklassen mulighed for at få publiceret deres første forsøg, noget der sikkert berigede både forfatterne og tidsskrifterne (oversigter over de litterære bidrag i tidsskriftet *Brand* kan findes i tidsskriftet *Litteratur och samhälle*, 1965-73, 1975).

De forskellige oplægsbehandlinger så fremtrædende forfattere som Eyvind Johnson, Moa Martinson, Jan Fridegård, Folke Fridell og Stig Dagerman, af hvilke nogle senere brød med den syndikalistiske presse og syndikalismen, men dog fortsat havde kontakt med andre grene af arbejderbevægelsen. Oplægsholdernes metodiske fremgangsmåder adskiller sig fra hinanden, deres vurderinger er ikke identiske, men alt i alt efterlader de et indtryk af en rig litterær-politisk tradition, som tilsyneladende ikke er så stærk i dag, som den engang var, selvom det syndikalistiske ugeblad *Arbetaren* fortsat er en åben og læseværdig publikation. Årsagen til det må nok søges i arbejderklassens nystrukturerer, som endnu ikke har fundet adækvate udtryksformer – hverken politisk, samfundsmæssigt eller litterært.

Gerd Callesen

Guernica-Gesellschaft

I tilknytning til universitetet i Osnabrück blev der for små 15

år siden oprettet en forening, som især beskæftiger sig med 'Erforschung und Förderung von antifaschistischer Kunst und Antikriegskunst'. Et af foreningens hovedmål er at udarbejde en komplet oversigt over i første omgang tysksprogede antifascistiske kunstnere. Dette mål er ikke nået endnu, men foreningen er dog kommet længere end i de foreliggende oversigter.

Foreningen har desuden i en årrække udgivet et meddelelsesblad og 'Werkmonographien', en skriftserie i foreløbig 6 bind. Første bind var en antologi ved Jutta Held (den nuværende formand): *Der Spanische Bürgerkrieg und die bildenden Künste*, et andet bind var ved Martin Papenbrock: *Entartete Kunst – Exilkunst – Widerstandskunst in westdeutschen Ausstellungen nach 1945. Eine kommentierte Bibliographie*, 1996.

I december 1999 udkom første bind af foreningens nye årbog *Kunst und Politik. Jahrbuch der Guernica-Gesellschaft*. Årbogen indeholder artikler på tysk og engelsk og har som hovedtema *Die Kunst der Banken: Gemein-sinn durch Privatisierung*; her behandles nogle større tyske bankers kunstsamlinger og i en artikel *The Art Patronage of Finance Houses in America and Britain since the '80s*. Årbogen er på 180 s., prisen er DM 44.- (i abonnement DM 38.-). De kommende emner er for bd. 2 (2000) året 1950 og for bind 3 (2001) *Bildende Kunst im Exil*. Årbogen kan bestilles hos Universitätsverlag Rasch, Osnabrück (Lindenstr. 47, D-49565 Bramsche – ISSN 1439-0205) eller hos Guernica-Gesellschaft, Ebertallee 50, D-49084 Osnabrück.

Projekter og afhandlinger

ABA har indtil 28. januar 2000 modtaget meddelelse om følgende afhandlinger under udarbejdelse:

Dansk Europapolitik 1961-63

Speciale på Institut for Historie, Københavns Universitet

En belysning af dansk Europapolitik ud fra de væsentlige politiske aktører og erhvervsinteresser op til 1963.

Forventes afsluttet i maj 2000.

Mogens F. Andersen,
Enghavevej 20, 3.
1674 København V
Tlf. 33 21 90 67

Den danske velfærdsstat

Historieprojekt, Roskilde Universitets Center

Velfærdsstatens tilblivelse, dens krise fra 1970'erne og dens udvikling i 1990'erne. Hvor er velfærdsstaten på vej hen og hvorfor er den til debat netop nu? Fokus vil ligge på diskussionerne i Socialdemokratiet.

Forventes afsluttet sommeren 2000

Julie Avery og Jens Johannesen
Marielystvej 52, 314 B
2000 Frederiksberg
Tlf. 38 74 54 02
E-mail: marion@ruc.dk

Immigranter.

Om østjyderne der kom til København i perioden 1904-1917

Integreret speciale i historie og kommunikation, Roskilde Universitets Center

Historiedelen behandler de

østjødiske immigranter, der kom til København i perioden 1904-1917 med særligt henblik på, hvordan den danske menighed og myndighederne modtog dem og hvordan integrationen i det danske samfund forløb. Historiedelen påtænkes efterfølgende formidlet gennem en webside.

Forventes afsluttet ultimo 2000.

Karen L. Chamberlain

Tlf. 23 24 47 07

E-mail: klc@ruc.dk

Robert G. Ingersoll, Thomas Paine

Artikler

Diverse skrifter af de to fritænkere oversættes fra engelsk til dansk. Artiklerne publiceres på nettet.

Projektet forventes afsluttet i 2002.

Henrik Eismark

Skodsborgvej 300, st. tv.

2850 Nærum

Tlf. 45 80 80 34

Fax: 35 11 00 00-01453

Formidling af teknologihistorie i museale rammer

Speciale ved Historie og Kommunikation, Roskilde Universitets Center

En redegørelse for formidlingen af teknologihistorie på danske museer set i lyset af den teknologihistoriske forskning og det samfundsmæssige teknologisynd.

Forventes afsluttet i juni 2000.

Jan Hybertz Pedersen

Nannasgade 20, 3. th.

2200 København N

Tlf. 35 85 68 82

Britain and Maritime Disputes in the North- Atlantic, 1948-64

Ph.-d. afhandling ved University of London

A survey of conflicts between Britain, on the one hand, and Iceland, Norway, the USSR and Denmark (Færø Islands) on the other hand, over fishing limits and territorial waters, with emphasis on the nature and limitations of power in international relations, and decision-making in London, where conflicting interests operated.

Forventes afsluttet i 2001.

Gudni Johannesson

Stocks Court, Room 40 F eller

Stayner's Road

London E1 4AH

Tlf. 0044 7818 423 156

Fax: 0044 20 8980 8400

DKP's deltagelse i EF-modstanden og Folkebevægelsen mod EF 1970-72

Opgave ved Historisk Institut, Aarhus Universitet

DKP's motiver for deltagelse i EF-modstanden. Undersøgelsen beror på DKP's arkiv, tidskriftet Tiden og andre DKP-publikationer indenfor perioden.

Forventes afsluttet i juni 2000.

Jesper Jørgensen

Helgenæsgade 2, 1. tv.

8000 Århus C

Tlf. 86 12 78 33

Politisk teater i Danmark 1920-1950

Monografi. Institut for kunsthistorie og teatervidenskab, Københavns Universitet

En undersøgelse af venstreo-rienteret teaterpraksis i perio-

den 1920-1950 med udgangspunkt i Per Knutzons virke. Kildemateriale: censuren, aviser, håndskrifter.

Forventes afsluttet i juni 2000.

Lisbet Jørgensen

Arveprinsensvej 9

2000 Frederiksberg

Tlf. 38 86 67 85

Amerika-Diskurse im Sozialdemokratischen Hochschulbund 1960- 1969

Speciale på Germansk Institut ved Københavns Universitet

På baggrund af organisationens udgivelser og interne materiale, som beror i Archiv der deutschen Arbeiterjugendbewegung og i APO-Archiv i Berlin, undersøges den rolle, USA fik i den oprindeligt Socialdemokratiet nærtstående studentorganisation.

Afsluttes vinter 2000.

Torsten Bo Jørgensen

Skt. Peders Stræde 14

1453 København K

Tlf. 33 32 27 28

FTF 1952-2002

50-års jubilæumsskrift for Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd.

Manuskript forventes afsluttet i 2001.

Rasmus Kreth

Industrimuseet, Gasvej 17-19

8700 Horsens

Tlf. 75 62 02 88

Socialdemokratiets ideologiske udvikling gennem de seneste tre årtier

Eksamensopgave, Frederiksberg Seminarium

Forventes afsluttet i løbet af

2000.

*Anders Kromann Willadsen
Holmegårdsparken 23, st. th.
2980 Kokkedal
Tlf. 49 14 60 14*

Søgen efter nye identiteter

Opgave ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

Hovedorganisationerne i Sverige og Danmark efter 1980'ernes decentraliserings- og individualiseringsbølge. Forventes afsluttet i januar 2000.

*Klaus Langhoff-Roos
Gothersgade 158 A, 1.-3,
1123 København K
Tlf. 33 13 64 33*

Stjernen og kooperationen

Projekt ved Institut for Historie, Københavns Universitet
Forventes afsluttet sommeren 2000.

*Kåre Månsson
Flensborggade 34, 4. th.
1669 København V
Tlf. 33 24 49 34*

Atomvåben i Danmark

Skriftlig fremstilling på magisterkonferensuddannelsen, Københavns Universitet

Den danske regerings reaktion på NATO's og USA's ønske om atomvåben på dansk jord i såvel krigs- som fredstid. Forventes afsluttet juli 2000.

*Jonathan Soborg Agger
Palægade 4, 2.
1261 København K
Tlf. 33 13 00 14
Lasse Wolsgård
Østerbrogade 33, 5.th.
2100 København Ø*

Tlf. 35 43 77 46

E-mail: lasse.wolsgaard@natmus.dk

Jens Otto Krag

Monografi

Første del af en Jens Otto Krag-biografi. Behandler årene 1914-1955 og den unge Krag indtil Hans Hedtofts død. Johnny Laursen skriver bind 2 om perioden 1955-1978.

Grundlaget er i første omgang Jens Otto Krags arkiv.

Forventes afsluttet i første halvår af 2001.

Niels Wiium Olesen

Gormsgade 83

6700 Esbjerg

Tlf. 75 13 97 24

E-mail: hsbwno@post4.tele.dk

Biblioteker

Friedrich-Ebert-Stiftung

I 1969 oprettede Friedrich-Ebert-Stiftung i Bonn et bibliotek. I anledning af dets 30-års jubilæum blev der i 1999 udgivet et festskrift med titlen *Arbejderbevægelsens trykte erindringer*.

De politiske partier i Tyskland har hver en stiftelse, der bliver finansieret og kontrolleret økonomisk af staten. De ikke ubetydelige midler, stiftelserne har til rådighed, skal først og fremmest bruges til politisk oplysningsarbejde. Det er dog et begreb, som skal forstås meget bredt; Ebert-Stiftung har således adskillige folkehøjskoler rundt omkring i Tyskland, men også kontorer (til dels meget store institutioner) rundt omkring i verden, hvor man forsøger at oplyse om den demo-

kratiske socialismes ideer og opbygge organisationer, der kan fremme disse ideer lokalt, dvs. socialdemokratiske partier og faglige organisationer. Det ligger også indenfor formålsparagraffen at drive et historisk arkiv, et forskningscenter i Trier med hovedvægten på Marx/Engels-forskningen og altså et bibliotek

Biblioteket blev naturligvis ikke først grundlagt i 1969; det har rødder tilbage til det tyske socialdemokratiske første bibliotek, oprettet i slutningen af 1800-tallet. Men på grund af omskiftelserne i den tyske historie er en meget stor del af det historiske bibliotek gået tabt, herunder også Marx' og Engels' biblioteker, som var blevet overdraget partiet. En registrering af disse to samlinger er nu foretaget og foreligger som fortryk til bd. IV/32 af MEGA.

Efter 1945 varede det adskillige år, inden det i slutningen af 1950'erne kom så vidt, at SPD ønskede at fremme den historiske forskning ved blandt andet på begynde udgivelsen af årbogen *Archiv für Sozialgeschichte* for bedre at kunne tage konkurrencen op med den kommunistisk dominerede historieskrivning i DDR om den tyske arbejderbevægelses udvikling. Det er glædeligt, at dette konkurrence-moment understreges her (s.16); det har betydet en hel del i vesttysk politik, men bliver normalt ikke nævnt. Også den højreborgerlige historieskrivning fra Heidelberg-skolen (Werner Conze) var i stand til at skade SPD politisk (s.17), så der blev indenfor rammerne af Friedrich-Ebert-Stiftung oprettet et forskningsinstitut og påbegyndt en skriftserie, der har fået meget stor betydning for den videnska-

belige litteratur om tysk arbejderbevægelse.

Op igennem 1960'erne realiseredes langsomt forudsætningerne for det, der i dag ved siden af SAPMO i Berlin kan betegnes som det mest betydningsfulde arkiv og bibliotek om tysk arbejderbevægelse. SAPMO har nok en talmæssigt en større bog- og tidsskriftbestand og ligeledes betydelige arkivsamlinger, men Friedrich-Ebert-Stiftungs samlinger har en større faglig-politisk bredde, idet stiftelsen har overtaget blandt andet den (vest)tyske landsorganisations samlinger. De to institutioner har i øvrigt et godt samarbejde. Blandt andet har de koordineret deres internationale samlearbejde på den måde, at SAPMO især indsamler fra Øst- og Nord Europa, mens Friedrich-Ebert-Stiftung koncentrerer sig om Syd- og Vesteuropa.

Festskriftet behandler i bidrag fra tidligere og nuværende medarbejdere og en enkelt låner bibliotekets opbygning, område- og materialevalg og de udviklinger, biblioteket har gennemgået i de 30 år, det har eksisteret. Det er en imponerende udvikling og biblioteket er i dag internationalt set en af de helt store institutioner på området. Biblioteket har ganske vist også omkring 30 medarbejdere, men selv på den baggrund er der opnået store resultater. Samlingen består af 600.000 bind, bøger, pjecer og tidsskrifter samt over 60.000 mikrofilm og -fiches. Den årlige tilgang er på 12.000 enheder og 2000 løbende tidsskrifter. Af international interesse er bibliotekets systematiske indsamling af US-amerikanske dissertationer om især tysk og i mindre grad international arbejderbevægelse (i dag ca.

1200 titler), indsamlingen af 'grå' litteratur, dvs. partiets og fagbevægelsers protokoller, beretninger og andre udgivelser fra hele det vestlige Europa og Nordamerika, overtagelsen af flere internationale fagsekretariats arkiver og biblioteker, og forbundet dermed indsamling af de øvrige fagsekretariats udgivelser. I 1970'erne og 1980'erne gennemførtes en storstilet mikrofilmning af den tysksprogede arbejderpresse (især dag- og ugeblade) fra hele det – også tidligere – tysksprogede område. Derudover blev den spanske arbejderpresse indtil 1939 – i alt 289 titler – mikrofilmnet og er nu tilgængelig i Bonn.

Biblioteket er integreret i det tyske biblioteksvæsen og udfører nogle af de ovennævnte opgaver for det samlede biblioteksvæsen og får af den grund også stillet midler til rådighed fra det offentlige. I de senere år har overgangen til det 'multifunktionale informationscentrum' (s. 55) præget bibliotekets arbejde. Kortkataloget skulle overføres til databaser og derefter standardiseres for at opnå et ensartet system, der gjorde det muligt at genfinde de forskellige titler. Arbejdet med et elektronisk katalog er besværligt, fordi det skal være helt præcist – og derfor arbejdes der fortsat, fire år efter scanningen af kortkataloget, med at tilrette bestanden og samordne udgiverorganisationerne til brugernes benefit.

Friedrich-Ebert-Stiftungs kataloger er tilgængelige på nettet og bøgerne udlånes blandt andet via det samarbejde, der findes via *International Association of Labour History Institutions* (s. 66-76). Men derudover bliver bibliotekets samlinger gjort tilgængelige ved forskellige bib-

liografier, f.eks. *Bibliographie zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung* (1976-), og de løbende oversigter over grå litteratur etc., som siden 1998 kun er elektronisk tilgængelige. Bibliotekets udgivelser anføres sidst i festskriftet (s. 158-162).

Festskriftet formidler udmærket centrale informationer om Friedrich-Ebert-Stiftungs bibliotek og tilgangen til dette omfangsrige materiale.

Das gedruckte Gedächtnis der Arbeiterbewegung. Festschrift zum 30-jährigen Bestehen der Bibliothek der Friedrich-Ebert-Stiftung, Veröffentlichungen der Bibliothek der Friedrich-Ebert-Stiftung, bd. 8, Bonn 1999, 163 s.

Gerd Callesen

Internet

Plads til os alle

I tilknytning til filmserien om arbejderbevægelsens historie, som vist for nylig på DR2, er der lavet en fremragende internetside med baggrundsartikler, billed- og persongalleri, statistikker, personlige beretninger, manuskripter til samtlige seriens afsnit, undervisningsideer m.v. Uden sammenligning det hidtil bedste forsøg på at formidle den danske arbejderbevægelses historie på internettet. www.pladstilosalle.dk

Politisk kunst

Virtuelt museum for politisk kunst med sektioner om totalitær kunst og socialistisk realisme. Hovedvægten ligger på værker fra de socialistiske lande i Østeuropa.

<http://www.medicalnet.at/linz/museum.htm>

Arbejderhistorie på nettet

Det internationale institut for Socialhistorie i Amsterdam (IISG) vedligeholder et omfattende indeks over arbejderhistoriske hjemmesider på internettet. Indekset rummer for tiden mere end 1.500 kommenterede links.

<http://www.iisg.nl/~w3v/>

Gulag

Open Society Archives ved Det centraleuropæiske Universitet i Budapest har produceret en on-line udstilling om tvangsarbejdslejrene i Sovjetunionen og de østeuropæiske lande med gengivelser af breve, dagbøger og tegninger fra lejrfanger samt en omfattende Gulag-bibliografi.

<http://www.osa.ceu.hu/gulag/index.htm>

Tidsskriftcentret

Tidsskriftcentret på Nørrebro i København har siden 1968 indsamlet, opbevaret og udlånt danske og internationale venstre-fløjstidsskrifter. På internettet findes en oversigt over centrets samling, emnebibliografier udarbejdet af centret og links til venstrefløjsressourcer på nettet.

<http://www.tidsskriftcentret.dk>

Udstillinger

København NV

Arbejdermuseets særudstilling om Nordvestkvarteret i København fortæller historien om virkeligheden, som tog magten fra planlæggerne. Mu-

Fra udstillingen København NV . I forbindelse med undersøgelsen i København NV har Arbejdermuseet ærhvervet en del effekter til dokumentation af nutiden. Blandt de mange ting er en bilstandsmodtagers sofa.

seeet har i de seneste år i samarbejde med Foreningen Socialt Boligbyggeri, Nationalmuseet og Københavns Bymuseum lavet en grundig undersøgelse af tre boligkarreer: Gravervænget, Møllerlodden og Ringer-toften i Nordvestkvarteret. Nu

fortælles historien om både karreerne og de mennesker, der har boet i dem fra den ideelle start i 1930'erne til den socialt belastede virkelighed i 1990'erne.

Ejendommene, som ligger op til Tomsgårdsvej i København,

blev opført i 1930'erne af Københavns Kommune. De skulle afhjælpe den store boligmangel, der herskede på den tid. Her blev bygget arbejderboliger efter tidens høje idealer om gode omgivelser med lys og luft. Mange af de nye beboere kom fra brokvartererne, som var mørke og meget trange, og tidens bedste arkitekter blev sat til at tegne det nye byggeri i Nordvestkvarteret.

Allerede i 50'erne begyndte kvarteret imidlertid at udvikle sig i en anden retning end den oprindeligt planlagte. Nu begyndte familierne at flytte væk fra lejlighederne, der var blevet for små. De flyttede ud til eget hus eller til en større lejlighed i en af forstadskommunerne.

Nordvestkvarteret ramtes af en social nedtur, og har op gennem 90'erne været præget af en befolkning med mange enlige, før-tidspensionister og arbejdsløse; mennesker med lav social status, dårlig økonomisk formåen og i mange tilfælde misbrugsproblemer.

I de seneste år har byggeriet indgået i et kvartersløft i Nordvestkvarteret. Og for et par år siden begyndte Foreningen Socialt Boligbyggeri en omfattende byfornyelse af lejlighederne i to af de undersøgte karreer. Ved renoveringen bliver lejligheder slået sammen og boligstandar-

den højes betragteligt. Det samme er sket med huslejen, hvad der har betydet, at en del af de beboere, der boede i karreerne før renoveringen, nu har søgt andre steder hen.

Bag udstillingen om de ideelle ideer, der blev overhalet inden om af virkeligheden, står Foreningen Socialt Boligbyggeri, Nationalmuseet, Københavns Bymuseum og Arbejdermuseet. Til udstillingen hører kataloget *København NV*, som kan købes i museets bogbutik for 99,- kr. København NV vises på Arbejdermuseet i perioden 31. marts – 30. juli 2000.

*Arbejdermuseet
Romersgade 22
1362 København K
Tlf. 33 93 25 75
www.arbejdermuseet.dk*

Kunsten som sandhedsvidne

Arbejdermuseet viser indtil den 2. april 2000 værker af Erik Styrbjørn Pedersen. Under titlen *Arbejder* har kunstneren samlet tegninger og malerier, der direkte og indirekte knytter sig til begrebet. Det sker dog ikke i nogen gammeldags (parti)politisk forstand, understreger Styrbjørn Pedersen i sin præsentation af udstillingen, men derimod ud fra en opfat-

telse af kunsten som skildrer og sandhedsvidne.

Han vedkender sig arven fra tidligere tiders skildrere af dagliglivet i alle dets afskygninger, og udstillingen omfatter også netop billeder med motiver fra arbejdspladser. 'Når man befinder sig på en moderne arbejdsplads, er det, der foregår omkring en, så abstrakt og til tider besynderligt, at metaforer som kloders fødsel, ofring, katedraler, dinosaurer, moderskab bliver nærliggende', forklarer Styrbjørn Pedersen, der har fundet sine motiver i flere forskellige industrier. På baggrund af sine iagttagelser er han kommet til den opfattelse, at 'al den tale om et postindustrielt informationsfund (...) vist bare er et forsøg på at tale sig udenom det faktum, at der er titusundvis af mennesker, der hver dag må møde op i det moderne Danmarks produktionshaller'.

Erik Styrbjørn Pedersens billeder, der vises i forbindelse med udstillingen *Folkets Århundrede*, kan ses i museets almindelige åbningstid, alle dage (undtagen mandag) 10-16. *Arbejdermuseet
Romersgade 22
1362 København K
Tlf. 33 93 25 75
www.arbejdermuseet.dk*